

Česko-slovenské společenství na půdě současné fanouškovské literatury. Případ fandomu Harry Potter

Tereza Šmídová – Marcin Filipowicz

ŠMÍDOVÁ, T. – FILIPOWICZ M.: The Czecho-Slovak Community in the Field of Contemporary Fan Fiction. The Case of the Harry Potter Fandom
SLOVENSKÁ LITERATÚRA 66, No. 3, p. 216 – 232

**Key words: fan fiction, cultural
togetherness, the Czecho-Slovak
community, the internet, popular
culture**

The goal of the paper is to map the Czecho-Slovak community in the field of contemporary fan fiction inspired by the Harry Potter series written by J. K. Rowling as a follow-up to the tradition of research into the Czecho-Slovak literary and cultural relations. It is built on the conception of a „peculiar literary community“ of the Czechs and the Slovaks formulated by Dionýz Ďurišin. What is then analyzed is the space of Czecho-Slovak websites administered by so-called fans for fans. The activities of the Czecho-Slovak community in the field of fan fiction cannot be summarized easily due to several reasons including the fact that the relations within the community are continuously developing and changing. The existence of the Czecho-Slovak literary community mainly influenced by nostalgia and personal mindsets of individual debaters is seemingly dominated by disruptive moments strongly motivated by rivalry between the two nations. That is mostly reflected in the debates about the Czech or Slovak translations of the original text. However, it is necessary to note that the community (so-called fandom) sees itself as Czecho-Slovak and the most-visited websites are declared to be Czecho-Slovak, too. Regardless of the most noticeable manifestations of non-togetherness, the fact that the common Czecho-Slovak space exists, what's more spontaneously, without any ideological prompting, and provides place for linguistic debates, actually gives witness to strong cultural togetherness. The paper does not only attempt to follow in the research tradition but also to shift the focus that has so far been given to high literature to popular literature and culture, which is the area where the Czecho-Slovak community currently seems to be most active.

Fandom a fanouškovská literatura

Cílem našeho článku je zmapování česko-slovenského společenství na půdě současné fanouškovské literatury (fan fiction, v česko-slovenském prostředí nejčastěji fanfiction). Chápeme ji jako vlastní tvorbu čtenářů nějakého díla, většinou populární literatury, která z onoho díla vychází, inspiruje se jím či ho nějakým způsobem přetváří. Metodologickými východisky pro naši analýzu budou výdobytky intenzivně se vyvíjejících fanouškovských studií (fan studies), jako i teoretické úvahy týkající se česko-slovenského literárního soužití. Fanfiction je jednou z aktivit provozovaných v rámci fandomu čili organizované subkultury fanoušků fantastiky, jež je postavena na společném sdílení zájmu. V jeho rámci jsou pořádána setkání, takzvané cony, jsou vydávány fanziny, což jsou amatérské či profesionální časopisy, probíhají více či méně odborné debaty na rozličná témata, kritické i méně kritické rozborů textů, dokonce amatérské či odbornější pokusy o zhodnocení historie a současné podoby tohoto fenoménu. Ostatně stále platí, že autoři fantastiky, ale i ti, kteří se pokouší o vědecké zkoumání fandomu či některé jeho součásti, jsou s fandomem nějakým způsobem sami spjati (buď z fandomu vyšli, nebo se s ním alespoň aktivně potkávají na conech).¹ V rámci onoho široce pojatého fandomu pak existují jednotlivé menší fandomy, které se zaměřují na konkrétní autory, díla či oblasti. Silné fandomy jsou soustředěny například kolem seriálů *Star Trek* a *Doctor Who*, z literární oblasti pak kolem japonských komiksů, *Sherlocka Holmese*, J. R. R. Tolkiena nebo *Harryho Pottera*.

Instituce fandomu vznikla ve Spojených státech ve dvacátých letech 20. století a vycházela především z aktivit editora Hugo Gernsbacka. Dopisní rubrika jeho časopisu *Amazing Stories* byla prvotní platformou pro komunikaci mezi nadšenými čtenáři vědeckofantastické literatury a zároveň inspirací k zakládání tzv. klubů, v nichž se začali scházet a posléze také připravovat vlastní fanziny. Vedle Spojených států, kde byli hlavními aktéry klubů mladí dospělí, se ve stejné době kluby čtenářů fantastiky objevily i ve Velké Británii, tam byly ovšem spojeny spíše s univerzitním prostředím. Během třicátých let probíhala mezi komunitami z obou zemí čilá komunikace, která vyvrcholila koncem tohoto desetiletí uspořádáním prvního mezinárodního conu (Worldcon). Od padesátých let lze o existenci fandomu hovořit již ve většině západních zemí. V šedesátých letech se subžánrem fantastiky definitivně stává fantasy, objevují se žánrové televizní a posléze i filmové série (*Star Trek* nebo *Hvězdné války*), které vedou k postupnému rozšiřování fandomu i na audiovizuální umění.²

Československý fandom vznikl v sedmdesátých letech 20. století a od počátku byl ve složitější situaci než západní fandomy. Tehdejší politické zřízení nebylo nakloněno ani fantastice, natožpak neoficiálním a neschváleným klubům.

---

1 MACEK, Jakub: *Fandom a text: fandom – subkultura textu: profesionální česká SF a F periodika před rokem 2000*. Praha: Triton, 2006, s. 13 – 33.

2 Tamtéž, s. 32 – 35.

218 Československé kluby sice vyvíjely podobnou činnost jako jejich západní protějšky, ale fungovaly buď na pololegální (nejčastěji pod hlavičkou některé z oficiálních organizací, např. Svazarmu), nebo přímo ilegální bázi. Profesionální složka byla značně potlačena a fandom tak neměl možnost oprít se o žádný legální periodikum, které by ho dokázalo vyvést z šedé zóny do legality. Je nutno zdůraznit, že již od samotného počátku měl československý fandom skutečně česko-slovenský charakter a sdružoval fanoušky z řad Čechů a Slováků. Zlomem v jeho rozvoji pak byl rok 1982, kdy byl uspořádán první československý con (Parcon spojený také s vyhlášením Ceny Karla Čapka, která oceňuje mladé autory). Následně se počet klubů zvedl na dvě desítky, jejich vedoucí se začali potkávat na pravidelných poradách, objevily se další cony a fanziny. Velkým zlomem pro česko-slovenskou fanouškovskou komunitu pak byl rok 1989. Nejenže se fandom oficializoval (roku 1990 vznikl Československý fandom, který prakticky navázal na strukturu i personální obsazení stávajícího fandomu), ale díky novému tržnímu prostředí také značně posílila jeho profesionální vrstva. Vznikala nová nakladatelství, byla masově vydávána dosud nepodporovaná česká, slovenská i zahraniční fantastická produkce a pod jejím vlivem se také začaly specializovat jednotlivé kluby. Od druhé poloviny devadesátých let 20. století se fanzinová produkce postupně přesunula na internet, který umožnil flexibilnější formy komunikace, a to i mezinárodně. Na druhou stranu je třeba zmínit, že česko-slovenský fandom po revoluci o některé osobnosti přišel, neboť byl specifický i tím, že kromě autorů se skutečným zájmem o fantastiku sdružoval i lidi, kteří v ní hledali únik před normalizační realitou.

Po rozpadu Československa zůstává komunita i nadále spojena, byť samozřejmě stejně jako dosud leží hlavní břímě činnosti na jednotlivých klubech.³ Přestože fandom v česko-slovenském kulturním prostoru existuje od sedmdesátých let 20. století, k rozvoji fanfiction u nás dochází převážně až po roce 1989. Největší rozmach pak přichází s rozšířením internetu, kde je dnes uveřejňována převážná většina sledované produkce. Texty jsou publikovány buď na osobních blozích, nebo na specializovaných stránkách, tzv. archivech, ať už českých, slovenských nebo mezinárodních. S přesunem fanfiction, ale také dalších fanouškovských aktivit (videí, výtvarných počínů apod.), na internet zároveň dochází k jistému osamostatnění se od původního fandomu, ke kterému přispívá také komerční rozšíření děl spadajících do žánru fantastiky mezi masové publikum.

Rozhodli jsme se zaměřit na fanouškovskou literaturu vycházející ze série *Harry Potter* Joanne K. Rowlingové, a to ze dvou důvodů. Jednak se jedná o fandom, za jehož participanty se můžeme považovat, jsme tedy schopni ho vnímat nejen jako nepoučení pozorovatelé, ale také jako tzv. aca-fans. Cécile Cristofariová a Matthieu Guitton tento termín používají pro ty, kteří jsou zároveň součástí akademické i fanouškovské komunity.⁴ Druhým důvodem výběru fandomu je, že patří v česko-slovenském prostředí k nejrozšířenějším, domníváme se proto, že názorně ilustruje fungování česko-slovenského společenství na tomto poli. To je dáno jednak velkou popularitou knih i filmového zpracování, jednak šíří byznysu, který se kolem celého čarodějnického světa vytvořil a který

3 Tamtéž, s. 36 – 45.

4 CRISTOFARI, Cécile – GUITTON, Matthieu J.: Aca-fans and fan communities: An operative Framework. In: *Journal of Consumer Culture*, 2017, č. 17 (3), s. 713 – 731.

je masivně podporován a neustále obnovován samotnou autorkou. Určitou roli hraje i poměrně benevolentní postoj Rowlingové k fanouškovské tvorbě. Je dlužno dodat, že svět *Harryho Pottera* je natolik komplexní, aby poskytoval dostatečný prostor pro vlastní kreativitu, ale zároveň v některých věcech tak nelogický a nedomyšlený, aby čtenáře nutil vytvářet vlastní vysvětlení či vlastní verze událostí, které posléze sdílí s ostatními fanoušky. Motivací pro psaní fanfiction tedy nemusí být touha po vlastním kreativním vyjádření, ale spíše touha sdílet vlastní interpretace originálního textu.⁵

Toto sdílení nejen způsobu interpretace textu, ale také jakéhosi preferovaného způsobu čtení, je pro fanouškovskou komunitu typické a je také nevyhnutelnou součástí příslušnosti k ní.⁶ Zmíněné preferované čtení je aktivní a emocionálně nabitě a je také do značné míry neoddělitelné od psaní – hranice mezi čtenářem a autorem fanfiction je tenká a lehce překročitelná.⁷ Totéž platí i pro zkoumané česko-slovenské společenství. Způsob čtení i interpretace textu je v něm ovlivněn společným kulturně-historickým kontextem a v jeho důsledku se běžně objevují případy dvojjazyčné komunikace mezi autorem a čtenářem, potažmo čtenáři mezi sebou.

Česko-slovenské literární společenství

Naším cílem je zároveň navázat na tradici výzkumu česko-slovenských literárních a kulturních vztahů, který během uplynulého čtvrtstoletí postupně oslaboval. Dnes, jak se zdá, je tento směr vědeckého zájmu spíše okrajovou záležitostí a skoro vůbec nezohledňuje jevy současné populární kultury. Takovýto stav výzkumu do jisté míry překvapuje, protože vůbec nelze hovořit o zániku česko-slovenského kulturního a literárního soužití, čehož ukázkovým příkladem jsou i fandomy.

V naší analýze budeme vycházet z koncepce „zvláštního literárního společenství“ Čechů a Slováků navržené slovenským komparatistou Dionýzem Ďurišinem.⁸ Mezi hlavní znaky tohoto specifického společenství badatel zařadil dvojdomost některých autorů a děl spoluutvářející v určitých vývojových etapách společnou literární tradici. V kontextu dnešního propojení literatury s „novými médii“ by se dal tento pojem také rozšířit na společné česko-slovenské internetové platformy poskytující prostor pro fanouškovskou literární komunikaci. Dalším rysem je specifická zprostředkovácí funkce obou literatur směrem navenek i mezi sebou navzájem, projevující se společným přijímáním podnětů prostřednictvím překladatelských aktivit v rámci jedné ze dvou národních literatur. Z jazykových faktorů badatel poukazuje na bilingvismus (aspoň pasivní) účastníků literární komunikace takového „zvláštního společenství“ a pak ještě na politicko-ideologický princip, který ji podporoval.

Většina uvedených znaků charakterizovala česko-slovenské literární společenství již od počátku novodobého formování obou literatur. Vztahy Čechů

5 JENKINS, Henry: *Textual poachers: television fans and participatory culture*. New York: Routledge, 2013, s. 76.

6 SAMUTINA, Natalia: Emotional landscapes of reading: fan fiction in the context of contemporary reading practices. In: *International Journal of Cultural Studies*, 2017, č. 20 (3), s. 255.

7 Tamtéž, s. 254.

8 ĎURIŠIN, Dionýz: Medziliterárne aspekty výskumu českej a slovenskej biliterárnosti. In: *Česká literatura*, roč. 23, 1975, č. 4, s. 329–340.

220 a Slováků a jejich národních literatur se od první poloviny 19. století vyvíjely ve svérázném rytmu, určeném procesy sblížení a vzdalování. Po celá poslední dvě staletí se dají sledovat integrační a diferenciací tendence na tomto poli, a to v souvislosti se změnami politického a společenského kontextu. Jak uvádí Milan Pokorný, v zásadě lze rozlišit tři kvalitativně odlišné podmínky, za nichž se česko-slovenské literární společenství formovalo a proměňovalo.⁹ V počáteční fázi to byl faktor národotvorný, jehož potenciál se vyčerpal až vznikem společného státu, kdy byl transformován ve faktor státotvorný se všemi pozitivními a negativními důsledky. Po druhé světové válce byl koncept vzájemného meziliterárního společenství ovlivňován především faktorem ideologickým, který rozhodně předbíhal faktor státotvorný. Tato podmíněnost se v posledních dekádách 20. století charakterizovala značnou mírou zkosnatělosti a setrvačnosti. Na jedné straně institucionální a masový charakter literárních kontaktů nepochybně rozšiřoval vzájemné poznání a spolupráci. Na straně druhé se ale postupně vytrácela tvůrčí konfrontace obou kultur a literatur, jakož i povědomí společného kulturního kontextu. Lze konstatovat, že dané zvláštní literární společenství šlo ve sledovaném období směrem k lhostejnosti. Pro toto období bylo také charakteristické vytváření celé řady teoretických koncepcí, které měly údajně řešit otázku koexistence obou literatur,¹⁰ jako by to, řekneme s jistou mírou nadsázky, čeští a slovenští teoretici měli v popisu práce. Se skutečným literárním vývojem se v těchto koncepcích nakládalo dost účelově – měl zkrátka sloužit k realizaci ideologicky podložených úkolů.¹¹

Po politických změnách v letech 1989 a 1993 pominuly postupně oba faktory, ideologický a státotvorný. Česko-slovenské literární a kulturní vztahy se tedy dostaly na novou úroveň, která již déle nebyla podporována cílenou politikou státních struktur, nýbrž musela vycházet ze skutečného zájmu účastníků literární a kulturní komunikace. Proto je toto období dnešními badateli vnímáno jako čas útlumu tendencí příznačných pro Ďurišinovo zvláštní literární společenství. Některé znaky jsou podle nich již neidentifikovatelné, jiné lze pojmenovat spíše díky setrvačnosti vývoje.¹² Spolu s poklesem intenzity samotných vztahů lze pozorovat i útlum kdysi intenzivního badatelského zájmu o tuto problematiku. Během posledních patnácti let vyšlo sotva několik soustavnějších prací a sborníků, které se danému tématu věnovaly.¹³ Přitom je nutno podotknout, že se většinou orientovaly na výzkum historických záležitostí a jevy soudobé kultury spíše

9 POKORNÝ, Milan: *Mezi literaturami. Česko-slovenské literární reflexe ve středoevropských souřadnicích*. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2016, s. 154 – 155.

10 Srov. např. BAKOŠ, Mikuláš: K otázkám specifickosti vztahov slovenskej a českej literatúry. In: *Problémy literárnej vedy včera a dnes*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1964, s. 336 – 362; MATUŠKA, Alexander: Za i proti. In: *Vybrané spisy 1*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1975; TOMČÍK, Miloš: *Literárne dvojobrazy*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976; PETERKA, Josef: *Dvojramenný proud*. Praha : Mladá fronta, 1986.

11 Srov. např. HRZALOVÁ, Hana: Vztahy české a slovenské socialistické literatury po osvobození. In: ROSENBAUM, Karol (ed.): *Československý literárny kontext*. Praha : Československý spisovateľ, 1980, s. 202.

12 Pokorný, c. d., s. 240.

13 Srov. POSPÍŠIL, Ivo – ZELENKOVÁ, Anna (eds.): *Myšlenkové topoty literatury v česko-slovenských souvislostech: (minulost a současnost)*. Brno : Tribun EU, 2014; ZELENKOVÁ, Anna: *Medzi vzájomnosťou a nevzájomnosťou: sondy do česko-slovenských a slovensko-českých literárnych vzťahov*. Praha : Slovanský ústav AV ČR, 2009; Pokorný, c. d.; NÁBĚLKOVÁ, Míra: *Slovenčina a čeština v kontakte: pokračovanie príbehu*. Bratislava : Veda, 2008.

opomíjely. Výjimku tvoří jazykovědně zaměřená práce Miry Nábělkové *Slovenčina a čeština v kontakte*, která do jisté míry reflektuje současné kulturní a literární dění. Krom toho charakteristickou vlastností dosavadního výzkumu byl důraz kladený především na literaturu vysokého stylu, zatímco se zcela vynechávala oblast populární literatury a kultury. Podle našeho názoru se zrovna v této sféře projevuje česko-slovenské literární společenství v dnešní době velmi intenzivně. Než se dostaneme k vlastní analýze, chtěli bychom ještě podotknout, že v našem výzkumu fanouškovské literatury se zaměříme nejenom na faktory upevňující existenci sledovaného literárního společenství, nýbrž také na svébytné rušivé momenty čili nepochopení, polemiky až rozpory.¹⁴

Současná fandomová praxe

Česko-slovenské vztahy jsou v rámci fanouškovské literatury podmíněny již existencí společného Československého fandomu, který nepřestal fungovat ani po rozdělení Československa. Argument pro jeho zachování byl jednoduchý: „*Proč by se kvůli politice mělo měnit něco, co už tak dlouho funguje?*“¹⁵ Člen fandomu, překladatel a redaktor Petr Holan k tomu uvedl: „*Čeští i slovenští fanové se navzájem navštěvují a účastní se akcí v obou zemích. Oba fandomy – český i slovenský – stále ještě žijí jako jeden společný československý fandom, i když se již tak často nesetkáváme. Administrativní překážky, rozdělující obě země, jsou překonávány jazykovou blízkostí.*“¹⁶ Tato propojenost obou fandomů se přirozeně projevuje i ve fanouškovské literatuře k sérii *Harry Potter*. Většina archivů funguje v česko-slovenském režimu a dvojjazyčně bývají i blogy, minimálně v oblasti komentářů. Převažujícím kyberprostorem jsou ale stránky s českou doménou „.cz“. Oproti slovenským stránkám je jich nejenom více, ale také jsou navštěvovanější, alespoň dle subjektivního dojmu fanoušků. To souvisí jednak s velikostí trhu, jednak s asymetrií vzájemných jazykových vztahů, protože, jak podotýká Milan Pokorný, míra slovensko-českého bilingvismu je mnohem vyšší než míra bilingvismu česko-slovenského.¹⁷ Zatímco slovenští autoři a čtenáři fanfiction deklarují, že s porozuměním češtině nemají žádné potíže, čeští obvykle argumentují tím, že slovenštině nerozumí, protože se s ní běžně nesetkávají.¹⁸

Česko-slovenské literární společenství se tedy nejviditelněji projevuje už jen samotnou existencí dvojjazyčného prostoru. Těžko bychom hledali stránku s tématem Harryho Pottera, na níž by se vyskytovali jedině čeští, nebo slovenští přispěvatelé. Navíc ve chvílích, kdy se ze strany některých českých návštěvníků objeví výhrady k psaní textu ve slovenštině, zvedne se mezi českými čtenáři vlna podpory slovenských autorů, jako i jejich práva přispívat na „české“ stránky. Argumentace v jejich prospěch je pak nejčastěji trojí. Zprv se zdůrazňuje již zmínovaný společný česko-slovenský prostor úzce související s jednotným Československým fandomem: „*Naopak se mi líbí, že je na tomto webu tak skvělá spolupráce*

14 Zelenková, c. d., s. 10.

15 SILVER: Stručná historie Čs. SF Fandomu (1962 – 2000). 22. 9. 2001 (cit. 2018-12-10). Dostupné na: <http://www.fandom.cz/index.php/historie/35-domaci/142-struna-historie-s-sf-fandomu-1962-2000>

16 HOLAN, Petr: Když se řekne... československý fandom (2). [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.fandom.cz/index.php/component/content/article/145-kdy-se-ekne-eskoslovensky-fandom-2>.

17 Pokorný, c. d., s. 155.

18 Nábělková, c. d., s. 80.

222 *mezi Čechy a Slováky. Rozhodně se nevzdejte, nesnášenlivcům by se ustupovat nemělo. Tohle je česko-slovenský web a když se to někomu nelíbí, tak sem nemusí chodit*¹⁹ nebo „*Tenhle web byl už od samého počátku mezinárodní, tak ať takový zůstane. Nejdřív zavedeme překladatele na články, potom na komentáře a nakonec bychom snad bratry (a sestry) Slováky (a Slovenky) vyháněli, ne? S takovými věcmi se nesmí ani začínat.*“²⁰ Tato argumentace není příliš častá, z výše uvedených komentářů ale vyplývá, že je akcentována samozřejmost česko-slovenského kulturního prostoru, kterou je až nepatřičně zpochybňovat. Projevuje se zde tedy velmi silně vžitá kulturní sounáležitost. Pozoruhodné je také vyjádření obav z možného pokračování případných ústupků. Strach z „vyhánění“ slovenských členů komunity je možná přehnaný, avšak dá se interpretovat jako projev nespokojenosti s pokusy demontovat zmíněnou sounáležitost i v dalších sférách kulturního života.

Zadruhé čtenáři vítají možnost potkat se se slovenštinou alespoň na internetu: „*To už jste všichni tak neznalý slovenštiny? Já jsem naopak proti překladu, rád bych si slovenštinu zopakoval a bohužel nemám čas na to, abych si zbylé díly rychle přečetl.*“²¹ Řečnická otázka ze začátku komentáře se v různých variacích objevuje poměrně často, pro mnohé české čtenáře je naprosto nepochopitelné, jak může někomu dělat čtení slovenštiny problém. Mohlo by se zdát, že tento postoj bude jednoznačně generační (čím starší čtenář, tím menší problémy s porozuměním), ale stejné nepochopení vyjadřují i komentářích i mladší čtenáři: „*ty vole lidi me je 13 a precet sem to za dva dny a pro ty co nerozumi slovensky ať si prectou slovensky pár kapitol a hnet tomu rozumet budou pro boha.*“²² Uvedme ještě jeden příklad: „*Odmitám zrušení libozvučné slovenštiny (...), kterou bych si jinak už asi moc nepřčetla, jenom kvůli nějakým hlupákům, kteří nerozumí ani sami sobě.*“²³ Komentátorka zmiňuje argument, který se u pasivně bilingvních Čechů objevuje poměrně často, totiž že ti, kteří deklarují největší problémy s porozuměním slovenskému textu, obvykle v psaném projevu ve vlastním mateřském jazyce vykazují značné nedostatky. A to až do té míry, že bývá problematické určit nejen to, co se snažili sdělit, ale také jakým jazykem. Samozřejmě není možné tvrdit, že zastánci bilingvismu podobnými nedostatky netrpí, což ilustruje i výše uvedený příklad.

A zatřetí je poukazováno na společnou česko-slovenskou historii, totiž na existenci společného státu a blízké vztahy mezi oběma zeměmi. Roli tak hraje nostalgický pocit, že oba národy spolu sdílely jeden stát a rozuměly si, a bylo by

19 ANONYM: Restie. In: Potter Web CZ - Harry Potter Fans - Slovenština na PotterWebu skončila - AKTUAL.! [online]. 22. 5. 2007, 18:38:09 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/5410/2/>.

20 EBŽENKA: Je to nesmysl. In: Potter Web CZ - Harry Potter Fans - Slovenština na PotterWebu skončila - AKTUAL.! [online]. 22. 5. 2007, 21:00:23 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/5410/2/>.

21 GORKI. In: Harry Potter a Relikvie smrti - FÉNIX: Harry Potter a Oblouk smrti [online]. 18. 12. 2007, 23:56 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://hp7-deathlyhallows.blogspot.com/2007/10/fan-pbhy.html?showComment=1198018560000#c3779065007216254201>.

22 TOGAL. In: Harry Potter a Relikvie smrti - FÉNIX: Harry Potter a Oblouk smrti [online]. 4. 12. 2007, 12:23 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://hp7-deathlyhallows.blogspot.com/2007/10/fan-pbhy.html?showComment=1196767380000#c2248685307548015526>.

23 EBŽENKA: Je to nesmysl. In: Potter Web CZ - Harry Potter Fans - Slovenština na PotterWebu skončila - AKTUAL.! [online]. 22. 5. 2007, 21:00:23 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/5410/2/>. V celém článku ponecháváme originální znění internetových citací.

proto smutné tyto vztahy a porozumění ztratit. Pro některé zastánce česko-slovenského společenství ve fanouškovském kyberprostoru je úsměvné, že bychom měli tyto dva jazyky vzájemně vnímat jako cizí: „*Slovenština a čeština jsou sobě velmi blízké a v zásadě jsou si navzájem tak podobné jako nářečí.*“²⁴ Pozoruhodným zjištěním se ukázala skutečnost, že podobnou argumentaci lze najít především u českých komentátorů. Slovenské komentáře akcentující blízkost jazyků jsou spíše ojedinělé: „*Ja si neviem predstavit, ze by som nieco z cestiny nerozumela... Proste podla mna su tie jazyky skoro identicke... Proste ci je nieco pisane po slovensky, alebo po cesky, tak to teda rozhodne VOBEC nerozlisujem.*...“²⁵ Ze strany slovenských čtenářů se spíše zdůrazňuje nepochopení problémů s neporozuměním druhému jazyku, a to s náznakem nadřazenosti: „*no ja k tomu prispevku predtym nemam čo dodat okrem: ‚Pche!!!‘*“²⁶ Někteří Slovinci, jak podotýká Nábělková, skutečně nevěří, že by jim Češi mohli nerozumět, naopak jsou přesvědčeni, že jim rozumět nechtějí,²⁷ což ovšem vyvolává zbytečnou nevráživost na obou stranách dialogu.

Podobná argumentace se vyskytuje i v dalším příspěvku: „*Mě vážně fascinuje, kolikrát v komentářích k oběma článkům padlo slovo překládat. To už jsme na tom fakt tak špatně, že někdo přečte například ‚dost som sa pobavil‘ a začne si překládat dost = dost, som = jsem, etc., aby pochopil, co tím chtěl básník říci? To snad není pravda. O důvod víc, aby se slovenština objevovala co nejčastěji.*“²⁸ Podobnost jazyků a absurdnost jejich vzájemného překládání v běžné komunikaci se v argumentaci zastánců česko-slovenského literárního společenství objevuje nejčastěji. Zároveň sledujeme poněkud paradoxní situaci, v níž diskutéři volající po toleranci a společném prostoru ve stejné chvíli ukazují značnou netoleranci zpochybňováním a v některých případech až zesměšňováním těch, kteří nesdílejí jejich názor. Lze to s největší pravděpodobností připsat na vrub obecně větší agresivity internetových diskuzí, jejichž účastníci zachovávají z velké části anonymitu. Určitou roli hraje ale také již zmiňovaná emocionalita čtení, která je s fandomem neodmyslitelně spojena. Jednou z nepsaných norem uplatňovaných při hodnocení fanouškovských textů je přemrštěná citovost (časté užívání emotikonů, vykřičníků a různých klíčů), další pak jakési „ztotožnění se“ s textem, jehož výsledkem je hodnocení založené primárně na tom, jak text na čtenáře citově zapůsobil, nikoliv na objektivních parametrech.²⁹ Takto nastavená komunikace se pak logicky přenáší i mimo prostor komentářů k fanouškovské literatuře, do běžné komunikace v rámci fanouškovských webů, která se zjevně popisuje i na reflektování česko-slovenského literárního společenství.

24 ASKERIXONT. In: Harry Potter a Relikvie smrti – FÉNIX: Harry Potter a Oblouk smrti [online]. 16. 11. 2007, 7:00 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://hp7-deathlyhallows.blogspot.com/2007/10/fan-pbhy.html?showComment=119519280000#c2431432517099087262>.

25 CUCA. In: Harry Potter a Relikvie smrti – FÉNIX: 7. kapitola – Poslední vůle Albuse Brumbála [online]. 22. 7. 2007, 23:07 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://hp7-deathlyhallows.blogspot.com/2007/07/7-kapitola-posledn-vle-albuse-brumbala.html?showComment=1185138420000#c6589688099315562218>.

26 ANONYMNÍ. In: Harry Potter a Relikvie smrti – FÉNIX: 7. kapitola – Poslední vůle Albuse Brumbála [online]. 22. 7. 2007, 22:44 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://hp7-deathlyhallows.blogspot.com/2007/07/7-kapitola-posledn-vle-albuse-brumbala.html?showComment=1185137040000#c5726845136362516197>.

27 Nábělková, c. d., s. 80.

28 ARIES. In: Potter Web CZ - Harry Potter Fans – Konkurs se ruší, slovenština zůstává [online]. 25. 5. 2007, 03:02:52 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/5414/2/>.

29 SAMUTINA, Natalia: Emotional landscapes of reading: fan fiction in the context of contemporary reading practices. In: *International Journal of Cultural Studies*, 2017, č. 20 (3), s. 257.

Přestože obhájí česko-slovenského internetového literárního prostředí, v němž bude každý člen moci užívat svůj mateřský jazyk, aniž by za to byl jakkoliv napadán, tvoří skupinu silnější, neznamená to, že by se zastánci tzv. jazykové čistoty nepokoušeli tento stav změnit, byť zatím neúspěšně. Případné konflikty plynou jednoznačně především z nepochopení, a to na obou stranách. Převažující problémy jsme zaznamenali především z české strany, což opět logicky vyplývá z problematiky kontaktu (či spíše jeho absence) s druhým jazykem. Nepředpokládáme, že by Čech, který deklaruje, že nerozumí slovenštině, nebo Slovák, který deklaruje, že nerozumí češtině, pravidelně navštěvoval stránky vedené v jazyce druhého národa. Pokud Čech aktivně participuje česky na slovenském webu, Slováci zpravidla s porozuměním češtině potíže nemají. Naopak Slovák komunikující slovensky na českém webu bude s větší pravděpodobností konfrontován s Čechy, kteří deklarují, že slovensky nerozumí. Pokud tyto stránky díky domněle vnímají jako české, může jejich nespokojenost s nečeskou formou vyústit v negativní reakci, počínaje neškodným povzdechem, přes stížnosti až po osobní urážky a konče vyhrožováním. Někteří čtenáři jsou ale schopni sebereflexe a vnímají vlastní problémy porozumět spíše jako hendikep: „*Slovenština je krásnej jazyk, ale jak už tu zaznelo – nemáme ve slovenštině ani původní pořady takže to není kde okoukat... a ve psaný podobě je to o to horší* : (“³⁰

Problematika jazykového (ne)dorozumění se pak přenáší na samotné fungování webových stránek. Vzhledem ke skutečnosti, že většina nejnavštěvovanějších česko-slovenských stránek o *Harrym Potterovi* je v češtině, občasné debaty se týkají především otázky, zda má slovenština na těchto stránkách právo na existenci. Na tyto debaty jsou pak administrátoři nuceni reagovat, volit nejvhodnější komunikační strategie a obhajovat vlastní postoje, potažmo postoje provozovatele stránky. Periodicita a vyhrocenost takovýchto debat pak přímo souvisí jednak s velikostí komunity kolem stránky vytvořené (čím větší komunita, tím větší potenciál konfliktů), potažmo dosahem stránky, jednak s mírou uzavřenosti či semknutosti dané komunity.

Jako ilustrační příklad ne zcela zvládnutého česko-slovenského jazykového konfliktu, který téměř změnil fungování webové stránky, by mohla sloužit debata na stránce www.potterweb.cz z roku 2007.³¹ Výchozí situace byla jednoduchá: jeden ze slovenských redaktorů vyhlásil konkurz na překladatele ze slovenštiny do češtiny. Jak sám zdůvodnil: „*už mi to skutočne začína liezť hore krkom, takže preto ;)* *chcem len dobro pre web a aby tie články videlo viac ľudí ako bola moja doterajšia čítanosť...*“³² Přestože ostatní tvůrci webu tento krok nepovažovali za potřebný, tuto iniciativu podpořili: „*Tohle je iniciativa čistě peterova a jestli on chce překladatele, pak mu nikdo nebude bránit; naopak ho podpoříme. Jeho práce si velmi ceníme a kdyby měl odejít (což našťěstí neuvažuje), byla by to pro web škoda. Ovšem*

30 ANONYMNÍ. In: Harry Potter a Relikvie smrti – FÉNIX: 7. kapitola – Poslední vůle Albusa Brumbála [online]. 22. 7. 2007, 23:34 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://hp7-deathlyhallows.blogspot.com/2007/07/7-kapitola-posledn-vle-albuse-brumbala.html?showComment=1185140040000#c5715717556915574741>.

31 Nábělková, c. d., s. 146 – 147.

32 PETER394. In: Potter Web CZ – Harry Potter Fans – Slovenština na PotterWebu skončila – AKTUAL! [online]. 22. 5. 2007, 16:24:40 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/5410/2/>.

*chápu, že neustálé útoky xenofobních jedinců jsou pro něj moc.*³³ Z následné debaty (a také ankety pro čtenáře) vyplynul nejen zájem většiny komentujících o slovenské články v původním znění, ale také jasná deklarace webu jako česko-slovenského (přestože zakladatelé web nikdy nevnímali jinak): „*A my (tvůrci a vlastníci tohoto webu) jsme opakovaně prohlásili, že toto není český web, ale česko-slovenský. A naproti většina hlasujících v anketě nám potvrdila, že jim (tedy té většině) to tak dokonce vyhovuje.*“³⁴ Naopak například překladové stránky hpkizi.sk, na nichž fungují čeští a slovenští překladatelé fanfiction do té míry, že se v některých textech oba jazyky střídají, disponují poměrně uzavřenou komunitou, která podobné debaty netoleruje. Vzhledem ke skutečnosti, že se nesnaží být platformou otevřenou pro všechny, mohou si přísnější pravidla i větší dohled nad jejich dodržováním dovolit.

I přes uvedené skutečnosti přinesla tato kauza zajímavou ukázkou nesnášenlivosti (v tomto případě Čechů vůči Slovákům), která se do jisté míry promítá i do problematiky překladu, o níž budeme hovořit dále. Příklad za všechny: „*je to pekna diskriminace – proc slovaci nepisu na sve weby!? ja bych si rada precetla clanky – jelikoz maji vetsinou zajimave tema, ale jsem dikriminovana, kdyz na ceskem webu si to nemuzu precist, kdyz neumim slovensky...*“³⁵ Tento komentář není otevřeně nesnášenlivý, pisatelka by pravděpodobně nesouhlasila, pokud by jí někdo xenofobii vyčítal, ale jak vysvětlují redaktori, jiní komentující tak jemní nejsou: „*kdyby ti někteří jednotlivci čas od času (a ne zrovna vzácně) nadávali, ať táhneš, odkud jsi přišel (...), taky by jsi hledal způsob, jak tomu předejít.*“³⁶ Debata sice nakonec dopadla ve prospěch společného česko-slovenského literárního prostoru, zároveň ale ukázala, jak nejistí si tímto prostorem sami tvůrci byli. Pokud by skutečně platila deklarace webu jako česko-slovenského, k podobné debatě by nemohlo dojít, čistě proto, že by se za slovenského redaktora a slovenštinu ostatní tvůrci od začátku postavili a kritiky by odkázali do patřičných mezí. To, že k podobnému kroku došlo až po anketě a následné debatě, ukazuje, že tvůrcům na názoru komunity záleží přece jen více, než sami deklarují. Na druhou stranu nesmíme pominout, že se jednalo o iniciativu slovenského redaktora, který byl pravděpodobně nejčastějším terčem nesnášenlivých komentářů, a to nejen otevřených, ale také soukromých (prostřednictvím zpráv), byla to tedy především jeho jistota, kterou bylo třeba posílit. To, že k podobné debatě vůbec došlo, ukazuje nejen na sebestřednost diskutérů, ale také na jejich agresivitu, často spojenou se zmiňovaným pocitem anonymity, který poskytuje zdání nepostižitelnosti.

Jak už bylo řečeno, slovenští čtenáři obvykle s češtinou problémy nemívají, jsou na ni zvyklí: „*Mne sa teraz stava (kedze vacsina fanfiction na nete je cesky)*

33 ARLONDIA. In: Potter Web CZ – Harry Potter Fans – Slovenština na PotterWebu skončila – AKTU-AL.! [online]. 22. 5. 2007, 16:14:49 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/5410/2/>.

34 ZWEISTEIN, Albert: Pro Anonym [82.100.0.179]. In: Potter Web CZ – Harry Potter Fans – Konkurs se ruší, slovenština zůstává [online]. 24. 5. 2007, 20:14:37 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/5414/2/>.

35 ANONYM: Arlondia. In: Potter Web CZ – Harry Potter Fans – Konkurs se ruší, slovenština zůstává [online]. 24. 5. 2007, 20:01:49 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/5414/2/>.

36 ARLONDIA. In: Potter Web CZ – Harry Potter Fans – Slovenština na PotterWebu skončila – AKTU-AL.! [online]. 22. 5. 2007, 16:14:49 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/5410/2/>.

226 ze například namiso Smrtozrut pouzujem smrtijed a ani si neuvedomim, ze som to povedala po cesky... A to sa mi stava pri viacerych nazvoch... Proste aj slovenske a aj ceske nazvy mam osvojene...“.³⁷ Někteří pak dle svých slov mezi jazyky přecházejí tak přirozeně, že si často ani nevšimnou, v jakém jazyce momentálně čtou: „*Hanbím sa! Ja som si uvedomila, že je druhá polovička v mojom rodnom jazyku (aj keď s chybami) až pri čítaní komentárov... mala by som obmedziť čítanie českej fanfiction...*“³⁸ Tyto případy jsou ovšem výjimkou, většina čtenářů spíše přiznává problémy, a to většinou s lexikem, ať už běžným, či specifickou terminologií potterovského univerza.

Překládat? Toť otázka

Právě problematika specifické čarodějnické terminologie stojí za nejčastějšími a neustále se opakujícími konflikty v rámci česko-slovenského fandumu *Harryho Pottera*, a sice rozbroji ohledně překladu. Pod oficiální překlad do češtiny jsou podepsáni Pavel a Vladimír Medkovi, do slovenštiny Jana Petrikovičová a Olga Kralovičová, ale ve světě fandumu existuje také velké množství neoficiálních překladatelů. Většina z nich se soustředí na překlady cizojazyčných fanfiction a v terminologii vychází z oficiálních překladů, existuje ale také několik skupin fanoušků, kteří se pokusili přeložit originální díly *Harryho Pottera* ještě před vydáním oficiálního překladu a uveřejnili je na internetu i pro ostatní nedočkavé čtenáře. Ti pak ve většině případů sice navazují na oficiálně přeloženou terminologii, ale se slovy, která se v textu vyskytnou poprvé, se musí nějakým způsobem popasovat sami. Dlužno dodat, že jde povětšinou o nadšence, kteří nemají translátologickou teoretickou přípravu ani praktickou zkušenost, což se na jejich textech značně podepisuje. Problematická je také legálnost, respektive nelegálnost daného jednání. J. K. Rowlingová sice v době vydání šestého dílu (*Harry Potter a Princ dvojí krve*) fanouškovské překlady povolila, přesto byli čeští překladatelé sedmého dílu (*Harry Potter a Relikvie smrti*) vyzváni, aby svůj překlad stáhli, a to pod hrozbou podání soudní žaloby.³⁹

Diskuze nad jednotlivými překlady jsou pak vyhrcořenější než v případě diskuzí o společném česko-slovenském literárním prostoru. Jedním z důvodů může být skutečnost, že zatímco snahy o čistě české jazykové prostředí s sebou obvykle nesou osobní urážky, zaměřené proti konkrétním účastníkům komunikace, a jako takové bývají moderátory diskuzí či administrátory pravidelně mazány a zakazovány, debaty o kvalitě překladu zpravidla nejsou zaměřeny proti konkrétním lidem, nebývají tedy ani tak osobní, ani tak náchylné k cenzuře či autocenzuře. Zatímco již zmiňovaného slovenského redaktora serveru www.potterweb.cz

37 CUCA. In: *Harry Potter a Relikvie smrti – FÉNIX: 7. kapitola – Poslední vůle Albusa Brumbála* [online]. 22. 7. 2007, 23:31 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://hp7-deathlyhallows.blogspot.com/2007/07/7-kapitola-posledn-vle-albuse-brumbala.html?showComment=1185139860000#c4849029726221409874>.

38 MACUSS. In: *Harry Potter a Relikvie smrti – FÉNIX: 7. kapitola – Poslední vůle Albusa Brumbála* [online]. 22. 7. 2007, 23:55 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://hp7-deathlyhallows.blogspot.com/2007/07/7-kapitola-posledn-vle-albuse-brumbala.html?showComment=1185141300000#c8952622921894861530>.

39 DVOŘÁČEK, Marek: Rowlingová otočila, vadí jí nelegální překlad Pottera. *Idnes.cz* [online]. 9. 8. 2007 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: https://kultura.zpravy.idnes.cz/rowlingova-otocila-vadi-ji-nelegalni-preklad-pottera-p04-/literatura.aspx?c=A070809_122256_literatura_kot.

někteří čtenáři bez rozpaků posílají na různá nevhodná místa, k překladatelům jsou obvykle mírnější, a to především proto, že kritika není zaměřena na konkrétní osoby, nýbrž na celý národní kolektiv. Ze slovenské strany například: „*tak ale cesi maju debilny preklad*“,⁴⁰ „*Česi majú fakt otravné názvy*“,⁴¹ „*ceske nazvy su podla mna uplne od veci... ako keby z hp urobil rozpravku pre male deti*“,⁴² „*češi maju občas taky blby zvyk prekladat mena a nazvy*“.⁴³ Autoři komentářů zpravidla poukazují na nesmyslnost jednotlivých výrazů, mají výhrady k překladům vlastních jmen, zejména kritizují jejich infantilnost, aniž by si uvědomovali, že první díly série skutečně vycházely jako četba pro děti. Ačkoliv velmi kritické příspěvky jsou častější ze strany slovenských diskutérů, ti čeští se do debaty zapojují také: „*slovenský preklad považuji za doslova ostudný*“,⁴⁴ „*to se alespoň první slovenské překladatelce moc nepovedlo*“,⁴⁵ „*[t]ak bych řekla, že Slováci to vlastně vůbec nepřeložili*“,⁴⁶ či značně emotivní srovnání „*[m]y máme anglické názvy přeloženy protože čeština nabízí více výrazů ne jako ubohá Slovenština!!!*“⁴⁷ Zatímco slovenští čtenáři na české verzi kritizují především jména a názvy, českým čtenářům na slovenském překladu vadí právě to, že mnoho výrazů nepřevádí. Roli ve vyhrocenosti hraje také fakt, že diskuze nad překladem velmi často přerostou v soupeření mezi oběma národy a s ním spojenými projevy přepjatého ethnocentrismu (nebo alespoň loajality k vlastnímu národu), které i zdánlivě nevinnou diskuzi zpravidla dovedou buď k podprahové, nebo zcela otevřené stereotypizaci druhého národa.

Dalším možným důvodem je pak emocionalita fandomu. Jestliže čtenáři přiznávají, že pro své první přečtené fanouškovské dílo mají slabost i po letech (ačkoliv zároveň často připouštějí, že dnes už by ho z důvodu velmi slabé kvality číst nemohli),⁴⁸ platí tatáž nostalgie i pro jazyk, v němž četli, a to nejen fanfiction, ale především originální dílo, s nímž je fandom spjat. Problematické

40 TERKA: !!!!!!!!!. In: Neoficiálne Preklady – Anglicko-slovensko-český slovník [online]. 15. 9. 2007, 11:21 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.hp7-preklady.estranky.cz/clanky/anglicko-slovensko-cesky-slovník.5.html>.

41 AJFONŠTAJBERK: Aaach. In: Neoficiálne Preklady – Anglicko-slovensko-český slovník [online]. 20. 12. 2007, 15:38 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.hp7-preklady.estranky.cz/clanky/anglicko-slovensko-cesky-slovník.4.html>.

42 PETA: Ceske nazvy. In: Neoficiálne Preklady – Anglicko-slovensko-český slovník [online]. 16. 1. 2008, 16:19 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.hp7-preklady.estranky.cz/clanky/anglicko-slovensko-cesky-slovník.4.html>.

43 ANONYMNÍ. In: Harry Potter a Relikvie smrti – FĚNIX: 7. kapitola – Poslední vůle Albuse Brumbála [online]. 28. 7. 2007, 20:17 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://hp7-deathlyhallows.blogspot.com/2007/07/7-kapitola-posledn-vle-albuse-brumbala.html?commentPage=2>.

44 ANTEA. In: 13 důvodů proč by Slováci neměli překládat Harryho Pottera | Lúmennčin snový soumrak [online]. 23. 2. 2016, 15:21 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://lumenn.blog.cz/1602/13-duvodu-proc-by-slovaci-nemeli-prekladat-harryho-pottera#118315547>.

45 JESS. In: 13 důvodů proč by Slováci neměli překládat Harryho Pottera | Lúmennčin snový soumrak [online]. 11. 4. 2018, 0:23 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://lumenn.blog.cz/1602/13-duvodu-proc-by-slovaci-nemeli-prekladat-harryho-pottera#146288926>.

46 ERGIS: No co už... In: Neoficiálne Preklady – Anglicko-slovensko-český slovník [online]. 10. 3. 2009, 18:34 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.hp7-preklady.estranky.cz/clanky/anglicko-slovensko-cesky-slovník.3.html>.

47 ANONYMNÍ. In: Harry Potter a Relikvie smrti – FĚNIX: 7. kapitola – Poslední vůle Albuse Brumbála [online]. 8. 8. 2007, 12:56 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://hp7-deathlyhallows.blogspot.com/2007/07/7-kapitola-posledn-vle-albuse-brumbala.html?commentPage=2>.

48 SAMUTINA, Natalia: Emotional landscapes of reading: fan fiction in the context of contemporary reading practices. In: *International Journal of Cultural Studies*, 2017, č. 20 (3), s. 266.

228 je i zmiňované emocionální čtení: pro čtenáře nejsou důležité ani tak objektivní kvality textu, jako spíš schopnost autora je okouzlit, vtáhnout do svého světa, udržet napjaté očekávání, ale také vzbudit fyzické reakce, a to nejen vzrušení, ale také například nutkání neodejít od textu, dokud nebude dočten.⁴⁹ Důraz je kladen také na to, jak moc text odpovídá osobním preferencím čtenáře, mezi něž může patřit přítomnost určité postavy, párování či typu vztahu, konkrétní zápletky či prvku, ale také jazyk, jímž je text psán. Vzhledem ke skutečnosti, že fandom se dá považovat za jistou formu fanatismu⁵⁰ a někteří fanoušci svým prosazováním „jediného správného pohledu“ na dílo fanatiky opravdu připomínají, je očekávatelné, že debaty v rámci fandomu mohou sklouznout k iracionalitě a přepjaté citovosti, a to v pozitivním i negativním duchu. V rámci česko-slovenského fandomu se emocionalita často nevztahuje pouze k obsahu textu, ale týká se i jazyků, jež jednotliví účastníci komunikace užívají.

Pokud odhlédneme od extrémnějších variant zmíněného soupeření, je očekávatelné, že většina čtenářů bude inklinovat k překladu ve své mateřštině. V případě *Harryho Pottera* debaty o překladu komplikuje také existence čtenářů, kteří jednoznačně preferují anglický originál před jakýmkoliv překladem. Část čtenářů navíc volí odlišnou strategii. Nepotřebují se rozhodovat, který z překladů jako celek se jim líbí víc, protože si z českého i slovenského textu vybírají jednotlivé výrazy. Příkladem může být slovenská autorka Jana Varga publikující povídky na archivu fanfiction.potterharry.net, která u popisu k povídce uvádí: „*S prepáčeniím som si dovolila používať českých výrazov Letax a Srabus, nech mi slovenský čitateľia odpustia. Tie slovenské výrazy sa mi nepáčia...*“.⁵¹ Podobná vyjádření najdeme ale i u čtenářů: „*Jinak jsem si opet vsimla, jak krasne nadavky ve slovenstine jsou „upracovať rit“ zni rozhodne lip nez cokoli ceskeho, co me napada (a to ze mam cestinu mooc rada) a pomrvit je aspon memu uchu meine vulgarni nez ceske zmrvtit.*“⁵² I když v tomto případě se opět pohybujeme na poli běžného lexika, ne potterovské terminologie, takové vyjádření je pro dříve již zmiňovanou relativně uzavřenou komunitu kolem webové stránky hpkizi.sk typické. I to je zřejmě důvodem, proč je atmosféra nakloněnější spíše obdivu k různým řešením mnohdy zapeklitých překladatelských otázek než nekonstruktivní a emotivně vypjaté kritice.

Existence (minimálně) tří různých jazykových variant samozřejmě také komplikuje porozumění mezi česko-slovenskými čtenáři a autory. Zatímco slovenský překlad podstatnou část antroponym a toponym nepřekládá, pouze přizpůsobuje (např. Dumbledore, Luna Lovegoodová, Kreacher, Little Hangleton), český překlad takto postupuje pouze u některých (např. Longbottom, Fletcher, Black, King's Cross). Většina jmen je přeložena do češtiny, a to se snahou zachovat co nejlépe buď jejich smysl (např. Popletal, Šedohřbet), nebo formu – zejména

49 Tamtéž, s. 258.

50 FUSCHILLO, Gregorio: Fans, fandoms, or fanaticism? In: *Journal of Consumer Culture*, 2018, č. 0(0), s. 1 – 19. Dostupné na: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1469540518773822>.

51 VARGA, Jana: Harry Potter a Zlatá zlatá strela. Fanfiction.potterharry.net [online]. [cit. 2018-07-10]. Dostupné na: <http://fanfiction.potterharry.net/cze/povidka/4063%7CHarry-Potter-a-Zlata-zlata-strela/>.

52 GIFT: Re: 27. kapitola. In: 27. kapitola – Archiv prekladov z hpkizi.sk [online]. 17. 8. 2012 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <https://archiv.hpkizi.sk/modules.php?name=News&file=article&sid=2817#56978>.

časté aliterace (např. Ufňukaná Uršula,⁵³ Kratochvilné kouzelnické kejkle). To bývá často kritizováno, nejen některými českými čtenáři, kteří obvykle patří mezi odpůrce překladů jako takových, ale přirozeně také čtenáři slovenskými. Jejich kritika nejčastěji směřuje k výrazům, které neznají, nerozumí jim a nejsou proto schopni pochopit proces jejich vzniku, takže jim pak připadají nesmyslné, ačkoliv být nemusí (např. Brumbál či Bradavice)⁵⁴: „*nemozem si zvyknut na cesky nazov Bradavice: D je to proste smiesne ked davaju HP niekde v telke a pocujem to. vtedy ma ide roztrhnut od smiechu. chcel by som pocut preco to cesi prelozili ako Bradavice. jaky to ma zmysel? preco akurat Bradavice?*“⁵⁵ Analogicky a se stejnou neznalostí pak někteří čeští čtenáři posuzují překlad slovenský: „*Srandovní Češi? Mně se líbí, jak někdo říká, že jsou naše jména vtípná, přitom udělat z Griffindora Chrabromila, z Trevora Getrudu, z Roweny Brunhildu, z muggles mukly, z hradu sýr... to srandovní není?*“⁵⁶ Autorka v komentáři naráží na slovenský název Rokfort (Hogwarts, neboli české Bradavice) a především na jméno zakladatelky jedné ze školních kolejí (v angličtině Rowena Ravenclaw, v češtině Rowena z Havraspáru, ve slovenštině Brunhilda Bystrohlavová), přitom si neuvědomuje, že slovenská překladatelka využila stejnou strategii, kterou čeští čtenáři obvykle u českého překladatele obsahují, totiž změnu jména za účelem zachování aliterace.

Do debaty ohledně překladu se nezapojují jen fanoušci (čtenáři a autoři), ale také různá tabloidní média, která ale existující konflikty ještě více vyostřují. Pod články s názvy „*Česko vs. Slovensko: Kdo má lepší překlad Harryho Pottera? Tady je 25 příkladů!*“⁵⁷ či dokonce „*Bradavice, Zmijozel, Pošuk Moody. To sú 3 z 13 dôvodov, prečo by Česi nemali dabovať a prekladať Harryho Pottera,*“⁵⁸ lze těžko očekávat smířlivé a věcné debaty o kvalitě překladu. Jde spíše o další místo na internetu, které vytváří prostor pro česko-slovenské soupeření a urážlivé slovní přestřelky. Navíc ono zobecňování (za překlad je zodpovědný jeden překladatel, respektive ve slovenské verzi dvě překladatelky, ne celý národ) vede pouze k dalšímu vyostření již zmiňovaných konfliktů ohledně přítomnosti slovenských autorů a čtenářů na českých webech. Po každé narážce na nedokonalost českého či slovenského překladu samozřejmě následuje více či méně dotčená reakce druhé strany, obvykle spojená se snahou o vysvětlení. Vzhledem ke skutečnos-

53 V originále Moaning Myrtle; slovensky Umrčaná Myrtla. Český překladatel přeložil přídavné jméno a zachoval aliteraci za cenu změny vlastního jména. Slovenská překladatelka také přeložila přídavné jméno, ale vlastní jméno zachovala za cenu ztráty aliterace.

54 Brumbál je staročeský výraz pro čmeláka, stejně jako staroanglický Dumbledore. Bradavice jsou upraveným překladem původního Hogwarts, což znamená prasečí bradavice.

55 CRK: BRADAVICE:D:D:D. In: Neoficiálne Preklady – Anglicko-slovensko-český slovník [online]. 2. 1. 2008, 19:04 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.hp7-preklady.estranky.cz/clanky/anglicko-slovensko-cesky-slovník.4.html>.

56 MYŠÍ KRÁLOVNA: Re: srandovní češi. In: Neoficiálne Preklady – Anglicko-slovensko-český slovník [online]. 19. 2. 2016, 18:39 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.hp7-preklady.estranky.cz/clanky/anglicko-slovensko-cesky-slovník.2.html>.

57 Česko vs. Slovensko: Kdo má lepší překlad Harryho Pottera? Tady je 25 příkladů!. www.extra.cz [online]. 11. 11. 2018 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <https://www.extra.cz/cesko-vs-slovensko-kdo-ma-lepsi-preklad-harryho-pottera-tady-je-25-prikladu>.

58 JANŠČOVÁ, Kristína: Bradavice, Zmijozel, Pošuk Moody. To sú 3 z 13 dôvodov, prečo by Česi nemali dabovať a prekladať Harryho Pottera. 18. 3. 2015 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <https://fici.sme.sk/c/20056598/bradavice-zmijozel-posuk-moody-to-su-3-z-13-dovodov-preco-by-cesi-nemali-dabovat-aprekladat-harryho-pottera.html#ixzz5WDCtdZrd>.

230 ti, že ani ta zpravidla nezůstane bez odpovědi, zůstávají pak fanoušci zacykleni v nekonečné debatě o správnosti a přesnosti toho kterého překladu, aby se pak v lepším případě stejně dobrali k výsledku, že ani jeden z překladů není bez chyby. Ukázkovým příkladem může být právě zmiňovaný slovenský článek, v němž se mimo jiné uvádí: „*Niektoré veci sa zo zásady neprekladajú. S týmto však českí prekladatelia nesúhlasia.*“⁵⁹ Na něj pak reagovala česká bloggerka Lúmenn článkem z 23. února 2016 nazvaným „*13 důvodů proč by Slováci neměli překládat Harryho Pottera*“: „*Tímto vracím úder článku, který vyjmenovává (a nezduvodňuje), proč by Češi neměli překládat Harryho Pottera. Na rozdíl od něj se jen bezdůvodně nevysmívám rozdílům v překladu, ale uvádím skutečné překladatelské perličky, nad kterými každému, kdo umí používat google translator, zůstane rozum stát. Abych parafrázovala autorku výše uvedeného paskvili – některé věci se prostě nepřekládají, s tím však slovenští prekladatelia nesouhlasí a tak se můžete pobavit jejich výkony!*“⁶⁰ Následné reakce slovenských čtenářů (byť je jich málo) jsou přirozeně spíše negativní, podobně jako reakce českých čtenářů na jejich komentáře.

Přes všechny rozpory a konflikty potvrzují diskuze o jednotlivých překladech nejen funkčnost jednotného československého fandomu, ale zároveň i existenci česko-slovenského literárního společenství a stále provázaných kulturních vztahů. Nábělková upozorňuje na situaci kolem vydání pátého dílu série *Harry Potter (Harry Potter a Fénixův řád)*, kdy slovenský překlad vyšel o něco dříve než český a nakladatelé pohotově zareagovali nabídkou slovenského překladu na českém trhu.⁶¹ Pokud by neexistovala česko-slovenská vzájemnost a jazyková blízkost, podobný postup by vůbec nebyl možný. Stěží si dokážeme představit, že by se nakladatel pokusil uspokojit poptávku vydáním v jakémkoliv jiném jazyce.

Závěrem

Problematiku fungování česko-slovenského literárního společenství v rámci fanouškovské literatury nelze shrnout snadno. Vztahy se neustále vyvíjí a jsou ovlivněny mnoha faktory, z nichž ne všechny je jednoduché rozklíčovat. Samotná existence společného literárního prostoru je silně ovlivněna nostalgií a osobním nastavením jednotlivých autorů a čtenářů, naopak rušivé momenty soupeřením a skutečnými či domnělými spory mezi oběma národy. Může se zdát, že silnější nesnášenlivost panuje na české straně. Je však třeba si uvědomit, že tento závěr je velmi silně ovlivněn převahou českých archivů nad slovenskými. Na českých (byť jen doménou) stránkách můžeme těžko čekat slovenského čtenáře, který by neuměl alespoň pasivně česky, analogicky bychom na slovenském webu nepředpokládali českého čtenáře neznalého slovenštiny. Diskuze nad rozdíly mezi českým a slovenským překladem pak naznačuje, že domněnka o jednostranné nesnášenlivosti Čechů vůči Slovákům je mylná. Zrovna tak by bylo nesprávné vyvozovat z podobných debat obligátní závěr (byť by se přirozeně nabízelo), že Češi

59 JANŠČOVÁ, Kristína: Bradavice, Zmijozel, Pošuk Moody. To sú 3 z 13 dôvodov, prečo by Češi nemali dabovať a prekladať Harryho Pottera. 18. 3. 2015 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <https://fici.sme.sk/c/20056598/bradavice-zmijozel-posuk-moody-to-su-3-z13-dovodov-preco-by-cesi-nemali-dabovat-aprekladat-harryho-pottera.html#ixzz5WDcTdZrd>.

60 LÚMENN: 13 důvodů proč by Slováci neměli překládat Harryho Pottera. 23. 2. 2016 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://lumenn.blog.cz/1602/13-duvodu-proc-by-slovaci-nemeli-prekladat-harryho-pottera>.

61 Nábělková, c. d., s. 73.

slovenštině nerozumí, zatímco Slováci s češtinou problémy nemají. Jak upozorňuje i Nábělková, vzhledem k jisté anonymitě internetového prostředí totiž není možné zjistit, zda se jedná o Slováky žijící na Slovensku, nebo v Česku a tato znalost by mohla výrazně narušit zdánlivé závěry.

Na závěr je třeba upozornit, že situace mezi česko-slovenskými fanoušky není tak eskalovaná, jak by mohlo z výčtu negativních projevů (a jejich převahy nad projevy pozitivními) vyplývat. Už samotný fakt, že společné česko-slovenské stránky existují a poskytují prostor pro spontánní jazykové debaty, vypovídá o silné kulturní sounáležitosti, jež navíc není nijak vynucena ideologickým ani státotvorným faktorem. Považujeme za nutné zdůraznit, že i ve fanouškovské literatuře platí, že jednak tzv. „hateři“ jsou vždycky slyšet víc než spokojená většina, jednak anonymita internetu dává lidem falešný pocit, že si mohou dovolit i to, co by v reálném kontaktu nikdy neřekli. V relativně svobodném prostředí internetu, bez omezení oficiální politikou, se mohou konflikty snadno vyostřit, navíc často nejsou ani přehlíženy, natož potlačovány. A odhlédneme-li od nepříjemných slov, činy jednotlivých komunit zatím ukazují, že pole fanouškovské literatury je dalším důkazem přetrvávajícího česko-slovenského literárního společenství.

Tento příspěvek vznikl v rámci projektu Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové SV2114 *Projevy literární komunikace v rámci fanouškovské amatérské literatury*.

Literatura

- BAKOŠ, Mikuláš: K otázkám špecifickosti vzťahov slovenskej a českej literatúry. In: *Problémy literárnej vedy včera a dnes*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1964, s. 336 – 362.
- CRISTOFARI, Cécile – GUITTON, Matthieu J.: Aca-fans and fan communities: An operative Framework. In: *Journal of Consumer Culture*, 2017, č. 17 (3), s. 713 – 731.
- ĎURIŠIN, Dionýz: Medziliterárne aspekty výskumu českej a slovenskej biliterárnosti. In: *Česká literatura*, roč. 23, 1975, č. 4, září, s. 329 – 340.
- FUSCHILLO, Gregorio: Fans, fandoms, or fanaticism? In: *Journal of Consumer Culture*, 2018, č. 0(0), s. 1 – 19. Dostupné na: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1469540518773822>.
- HRZALOVÁ, Hana: Vztahy české a slovenské socialistické literatury po osvobození. In: ROSENBAUM, Karol (ed.): *Československý literární kontext*. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 202.
- JENKINS, Henry: *Textual poachers: television fans and participatory culture*. Updated 20th anniversary ed. New York: Routledge, 2013.
- MACĚK, Jakub: *Fandom a text: fandom – subkultura textu: profesionální česká SF a F periodika před rokem 2000*. Praha: Triton, 2006.
- MATUŠKA, Alexander: Za i proti. In: *Vybrané spisy 1*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1975.
- NÁBĚLKOVÁ, Mira: *Slovenčina a čeština v kontakte: pokračovanie príbehu*. Bratislava: Veda, 2008.
- PETERKA, Josef: *Dvojramenný proud*. Praha: Mladá fronta, 1986.
- POKORNÝ, Milan: *Mezi literaturami. Česko-slovenské literární reflexe ve středoevropských souřadnicích*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2016.

- 232 POSPÍŠIL, Ivo – ZELENKOVÁ, Anna (eds.): *Myšlenkové toposy literatury v česko-slovenských souvislostech: (minulost a současnost)*. Brno: Tribun EU, 2014.
- SAMUTINA, Natalia: Emotional landscapes of reading: fan fiction in the context of contemporary reading practices. In: *International Journal of Cultural Studies*, 2017, č. 20 (3), s. 253 – 269.
- TOMČÍK, Miloš: *Literárne dvojobrazy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976.
- ZELENKOVÁ, Anna: *Medzi vzájomnosťou a nezájomnosťou: sondy do česko-slovenských a slovensko-českých literárnych vzťahov*. Praha: Slovanský ústav AV ČR, 2009.

Internetové zdroje

- Anglicko-slovensko-český slovník. [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.hp7-preklady.estranky.cz/clanky/anglicko-slovensko-cesky-slovník.html>.
- Česko vs. Slovensko: Kdo má lepší překlad Harryho Pottera? Tady je 25 příkladů!. 11. 11. 2018 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <https://www.extra.cz/cesko-vs-slovensko-kdo-ma-lepsi-preklad-harryho-pottera-tady-je-25-prikladu>.
- DVOŘÁČEK, Marek: Rowlingová otočila, vadí jí nelegální překlad Pottera. 9. 8. 2007 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: https://kultura.zpravy.idnes.cz/rowlingova-otocila-vadi-ji-nelegalni-preklad-pottera-p04-/literatura.aspx?c=A070809_122256_literatura_kot.
- Harry Potter a Oblouk smrti. 25. 10. 2007 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://hp7-deathlyhallows.blogspot.com/2007/10/fan-pbhy.html>.
- HOLAN, Petr: Když se řekne... československý fandom (2). [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.fandom.cz/index.php/component/content/article/145-kdy-se-ekne-eskoslovensky-fandom-2>.
- JANŠČOVÁ, Kristína: Bradavice, Zmijozel, Pošuk Moody. To sú 3 z 13 dôvodov, prečo by Česi nemali dabovať a prekladať Harryho Pottera. 18. 3. 2015 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <https://fici.sme.sk/c/20056598/bradavice-zmijozel-posuk-moody-to-su-3-z13-dovodov-preco-by-cesi-nemali-dabovat-aprekladat-harryho-pottera.html#ixzz5WDcTdZrd>
- JIMMI: 27. kapitola. 16. 8. 2012 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <https://archiv.hpkizi.sk/modules.php?name=News&file=article&sid=2817>.
- LÚMENN: 13 dôvodů proč by Slováci neměli překládat Harryho Pottera. 23. 2. 2016 [cit. 2018-12-10]. Dostupné z: <http://lumenn.blog.cz/1602/13-duvodu-proc-by-slovaci-nemeli-prekladat-harryho-pottera>.
- PETER394: Konkurz se ruší, slovenština zůstává. 23. 5. 2007 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/5414/2/>.
- PETER394: Slovenština na PotterWebu skončila – AKTUAL.! 22. 5. 2007 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/5410/2/>.
- SILVER: Stručná historie Čs. SF Fandomu (1962 – 2000). 22. 9. 2001 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://www.fandom.cz/index.php/historie/35-domaci/142-struna-historie-s-sf-fandomu-1962-2000>.
- VARGA, Jana: Harry Potter a Zlatá zlatá strela. [cit. 2018-07-10]. Dostupné na: <http://fanfiction.potterharry.net/cze/povidka/4063%7CHarry-Potter-a-Zlata-zlata-strela/>.
7. kapitola - Poslední vůle Albuse Brumbála. 22. 7. 2007 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://hp7-deathlyhallows.blogspot.com/2007/07/7-kapitola-posledni-vle-albuse-brumbala.html>.

---

doc. Mgr. et Mgr. Marcin Filipowicz, Ph.D.
Katedra českého jazyka a literatury
Pedagogická fakulta
Univerzita Hradec Králové
Hradecká 1227
500 03 Hradec Králové
e-mail:marcin.filipowicz@uhk.cz

Mgr. Tereza Šmídová
Katedra českého jazyka a literatury
Pedagogická fakulta
Univerzita Hradec Králové
Hradecká 1227
500 03 Hradec Králové
e-mail: tereza.smidova@uhk.cz